

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

Я. О. Сєріков

НАГЛЯДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

*(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної
і заочної форм навчання зі спеціальності*

*263 – Цивільна безпека, освітні програми «Охорона праці»,
«Аудит та консалтингова діяльність в охороні праці»)*

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2025**

Серіков Я. О. Наглядова діяльність у сфері цивільної безпеки : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної і заочної форм навчання зі спеціальності 263 – Цивільна безпека, освітні програми «Охорона праці», «Аудит та консалтингова діяльність в охороні праці» / Я. О. Серіков ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2025. – 46 с.

Автор

канд. техн. наук, доц. Я. О. Серіков

Рецензент

Ю. С. Левашова, кандидат технічних наук, доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності (Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова)

*Рекомендовано кафедрою охорони праці та безпеки життєдіяльності,
протокол № 17 від 23.01.2025*

© Я. О. Серіков, 2025

© ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2025

ЗМІСТ

1	ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	5
1.1	Законодавче обґрунтування державного нагляду у сфері цивільної безпеки	5
1.2	Органи державного нагляду за охороною праці та промисловою безпекою.....	6
1.3	Основні види нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці	7
2	ОРГАНИ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ЦИВІЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ ...	10
3	ФУНКЦІЇ СКЛАДОВИХ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЦИВІЛЬНУ БЕЗПЕКУ.	11
3.1	Державна служба України з питань праці	11
3.1.1	Порядок накладання штрафів державними інспекторами Держпраці..	16
3.2	Державний пожежний нагляд	18
3.3	Державний енергетичний нагляд	19
3.4	Державні органи, що здійснюють наглядову діяльність на підприємствах ядерної енергетики	20
3.5	Функції наглядової діяльності органів прокуратури	21
3.6	Функції місцевих державних адміністрацій та місцевих рад у проведенні наглядової діяльності	22
4	ГРОМАДСЬКИЙ НАГЛЯД І КОНТРОЛЬ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ ТА ПРАЦЮ	22
4.1	Повноваження професійних спілок підприємств у здійсненні громадського контролю за дотриманням законодавства про охорону праці та працю	23
4.2	Повноваження уповноважених трудових колективів з питань охорони праці підприємств у наглядовій діяльності з охорони праці	24
4.3	Повноваження громадських інспекторів з додержання законодавства з охорони праці та праці	24
5	ОРГАНІЗАЦІЯ СЛУЖБИ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ. ОБОВ'ЯЗКИ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ СЛУЖБИ ОХОРОНИ ПРАЦІ У НАГЛЯДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	26
5.1	Загальні положення	26
5.2	Функції служби охорони праці на підприємстві, зокрема й у наглядовій діяльності	27

5.3 Права служби охорони праці, зокрема й у наглядовій діяльності	27
5.4 Обов'язки працівників відносно додержання правил, норм з охорони праці	28
5.5 Інструктажі з питань охорони праці на підприємстві	28
5.6 Навчання працівників з питань охорони праці	29
5.7 Медичний та наркологічний огляд працівників певних категорій	30
5.8 Організація громадського наглядового органу за охороною праці на підприємстві	31
6 ПРОВЕДЕННЯ НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ ІНСПЕКЦІЄЮ ДЕРЖПРАЦІ	31
6.1 Розгляд справи про накладення штрафу уповноваженою особою Держпраці	34
6.2 Наглядова діяльність спеціальних правил з охорони праці на важких, шкідливих і небезпечних роботах	35
Список рекомендованих джерел	38
Додаток А Запитання для перевірки й самоперевірки знань студентів...	41

1 ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Конституція України (ст. 43, 46, 36) гарантує право всіх громадян країни на належні, безпечні й здорові умови праці. Забезпечення цієї вимоги Основного Закону (Конституції) нашої країни на підприємствах, в установах та організаціях (далі – підприємствах) покладається на роботодавців.

Державний нагляд і контроль у сфері охорони праці – це діяльність спеціальних державних органів та їхніх посадових осіб, спрямована на попередження, виявлення та припинення порушень роботодавцями вимог охорони праці, що здійснюється за допомогою проведення перевірок, обстежень, видачі обов’язкових для виконання приписів чи постанов про усунення порушень і притягнення винних до відповідальності.

Отже, до основних завдань наглядової діяльності на підприємстві належать:

- контроль наявності необхідних (регламентованих) нормативно-правових актів з охорони праці;
- проведення наглядової діяльності за дотриманням вимог чинних нормативно-правових актів з праці та охорони праці, стандартів безпеки праці, електробезпеки, норм, положень, інструкцій у процесі виробництва;
- наглядова діяльність за організацією й дотриманням безпеки та гігієни праці у виробничому процесі;
- здійснення контролю за дотриманням на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності й сфери діяльності чинного законодавства, правил, стандартів, норм, положень, інструкцій з праці та охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища;
- наглядова діяльність за станом умов та охорони, безпеки праці на кожному робочому місці.

1.1 Законодавче обґрунтування державного нагляду у сфері цивільної безпеки

Згідно з Законом України «Про охорону праці» держава визначає за собою функцію нагляду за фактичним станом, дотриманням вимог охорони праці (виробничої санітарії, гігієни, безпеки праці, електробезпеки), пожежної

та радіаційної безпеки на кожному підприємстві, установі, організації незалежно від виду економічної діяльності й форми власності.

До того ж закон України «Про охорону праці» передбачає й визначає також права громадського контролю у цієї сфері. Такі права надані профспілковим організаціям та безпосередньо трудовим колективам та їхнім представникам.

1.2 Органи державного нагляду за охороною праці та промисловою безпекою

Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю та охорону праці здійснюють спеціально уповноважені на те органи та інспекції, що не залежать у своїй діяльності від власника підприємства або уповноваженого ним органу. До них відносяться:

1. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці (Державна служба України з питань праці (*Держпраці*), та її територіальні органи у порядку, що визначає Кабінет Міністрів України.

2. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України.

3. Державна інспекція ядерного регулювання України.

4. Органи державного пожежного нагляду управління пожежної охорони Міністерства внутрішніх справ України.

5. Органи державного енергетичного нагляду Міністерства енергетики України.

6. Вищий нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів про працю та охорону праці здійснюється Генеральним прокурором України й підпорядкованими йому прокурорами.

Ці органи утворюють систему державного й громадського нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю та охорону праці підприємствами (установами, організаціями) всіх форм власності й виду діяльності. Вони виконують визначені завдання на підставі відповідних нормативно-правових актів, що регламентують їхню діяльність.

1.3 Основні види нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці

В умовах подальшого переходу до ринкових відносин на підприємствах різних форм власності в Україні значно збільшилася кількість порушень трудових прав громадян та умов, охорони праці. Як наслідок – характерним є значне підвищення рівня травматизму в Україні у виробничих умовах і професійних захворювань за останні 5–7 років. Стан вказаних показників, що характеризують діяльність українських підприємств в безпековому аспекті, разом із підприємствами галузі ЖКГ, доводить високу актуальність, а отже, й нагальну необхідність вирішення проблеми, що розглядається. Зокрема, виходячи з результатів моніторингу травматизму в системі «працівник – виробниче середовище» за 2019–2023 рр, який виконаний Головним управлінням Держпраці, впливає висновок про його високий рівень. Вивчення причин травматизму зі смертельними наслідками, дані з яких є найбільш об’єктивними, дало можливість визначити, як основні, такі: 1) організаційні, які полягають в недодержанні регламентованих правил, що прописані в технологічних картах, а також порушення встановлених вимог безпеки для технологічних процесів; 2) недодержання вимог, що викладені в інструкціях з охорони праці; 3) неналежне виконання вимог безпеки у разі як виконання робіт, так і експлуатації виробничого обладнання, особливо тих, що відносяться до категорії «З підвищеною небезпекою».

В аспекті додержання вимог законодавства про працю також спостерігається їх достатньо значне порушення. Як наголошується в Основних напрямках соціальної політики України, почастишали випадки незаконного звільнення з роботи працівників, спостерігається несвоєчасна виплата заробітної плати, надання працівникам неоплачуваних відпусток. Головна державна інспекція праці Міністерства праці та соціальної політики України провела 26 619 перевірок, у ході яких було виявлено 49,6 тис. порушень трудового законодавства, зокрема понад 17 тис. порушень законодавства про оплату праці. Головними причинами масових порушень законодавства України про оплату праці визнано:

– відсутність ефективних економічних, адміністративних і кримінально-правових механізмів, які б примушували роботодавців до безумовного їхнього виконання;

– недобросовісний відомчий і регіональний контроль за дотриманням законодавства про працю та оплату праці галузевих міністерств, відомств, органів місцевої виконавчої влади;

– відсутність ефективних юридичних і організаційних процедур забезпечення реального і відповідного представництва інтересів держави в акціонерних товариствах, де є частина державної власності;

– недієздатність на сьогодні такого правового інституту, як комісія з трудових спорів;

– низький рівень правових знань і безвідповідальність керівників організацій, посадових осіб і персоналу за дотриманням трудового законодавства.

У зв'язку з цим зростає значення нагляду й контролю за дотриманням законодавства про працю та охорону праці, промислову безпеку.

Нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю та охорону праці становить діяльність спеціально уповноважених органів, спрямовану на захист трудових прав працівників і припинення порушень цього законодавства.

Нагляд і контроль – це різні форми перевіркової діяльності уповноважених на те державних або громадських органів.

Нагляд за дотриманням трудового законодавства про працю та охорону праці означає перевірку законності прийнятих рішень власника або уповноваженого ним органу.

Контроль – перевірку виконання таких рішення з погляду не тільки законності, а й доцільності та ефективності.

У діючих нормативно-правових актах терміни «нагляд» і «контроль» вживаються в нерозривній єдності, чим підкреслюється спільність цілей і завдань, що стоять перед відповідними органами. Відмінності між органами нагляду і контролю виявляються переважно в компетенціях, функціях, що здійснюються ними, у методах виявлення порушень і способах реагування на них.

Нормативи, правила наглядово-контрольної діяльності відносно додержання встановлених умов, охорони праці на підприємствах визначені законом України «Про охорону праці» (ст. 38) та відповідними нормативно-правовими актами з охорони праці (НПАОП).

Норми про нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю містяться у розділі XVIII КЗпП України, а також у спеціальних нормативно-правових актах.

Аналіз законодавства і практики його застосування дозволяє виявити такі види нагляду й контролю:

- державний (разом із прокурорським та судовим)
- громадський.

Нагляд і контроль за дотриманням трудового законодавства здійснюються в двох сферах регулювання суспільно-трудових відносин:

- сфері встановлення умов праці;
- сфері застосування встановлених умов праці.

Підвищення зараз ролі колективно-договірного та індивідуально-договірного регулювання трудових відносин посилює значення нагляду і контролю за дотриманням законодавства про працю при встановленні умов праці.

Згідно зі ст. 9 КЗпП України умови договорів про працю, які погіршують становище працівників порівняно з законодавством України про працю, є недійсними. Разом із тим відповідно до ст. 9-1, підприємства, установи, організації в межах своїх повноважень і за рахунок власних коштів можуть встановлювати додаткові, порівняно з законодавством, трудові й соціально-побутові пільги для працівників.

При здійсненні наглядових і контрольних функцій за дотриманням законодавства як про працю, так і з охорони праці відповідними органами використовують такі його види:

- попереджувальний,
- попередній,
- поточний;
- наступний.

Попереджувальний нагляд і контроль здійснюються при *встановленні* локальних умов праці для того, щоб локальні норми не суперечили законодавству про працю та охорону праці. Такий нагляд і контроль також здійснюють для попередження порушень правил охорони праці при будівництві, експлуатації виробничих споруд, введенні в експлуатацію нових об'єктів.

Попередній нагляд і контроль сприяє запобіганню порушенням законодавства про працю та охорону праці, які можуть спостерігатися переважно при застосуванні умов праці, здійснюваних власником спільно, за погодженням або з урахуванням думки профспілкових або інших органів, їхніх представників, уповноважених на представництво трудовими колективами.

Поточний нагляд і контроль спрямовані на запобігання порушенням законодавства про працю та охорону праці, виявлення допущених порушень і застосування необхідних заходів для їхнього усунення.

Наступний нагляд і контроль здійснюють під час вирішення трудових спорів і виявлення вже допущених порушень з метою поновлення порушених прав працівників. Наступний нагляд і контроль здійснюють органи прокуратури, суд.

2 ОРГАНИ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ЦИВІЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ

В Україні органами державного нагляду за цивільною безпекою є:

- спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці (Держпраці);
- спеціально уповноважений державний орган з питань ядерної та радіаційної безпеки;
- спеціально уповноважений державний орган з питань пожежної безпеки;
- Державна інспекція енергетичного нагляду України;
- прокуратура України.

Органи державного нагляду за цивільною безпекою не залежать від будь-яких господарських органів, суб'єктів підприємництва, об'єднань громадян, політичних формувань, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, їм не підзвітні і не підконтрольні.

Діяльність органів державного нагляду за охороною праці регулюється законом України «Про охорону праці», законами України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», іншими нормативно-правовими актами та Положеннями про ці органи, які затверджуються Президентом України або Кабінетом Міністрів України.

Загальним наглядовим державним органом є прокуратура, яка здійснює нагляд за виконанням законів, що діють на території України, всіма державними органами, посадовими особами, громадськими організаціями та громадянами. Прокуратура не є спеціалізованим органом з нагляду і контролю в сфері праці, але оскільки трудове законодавство входить в загальну систему законодавства, прокуратура уповноважена здійснювати нагляд також і в цій сфері.

Згідно з законом України «Про охорону праці» (ст. 38) функції державного нагляду за додержанням законів та інших нормативно-правових актів про працю та охорону праці покладені на спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з нагляду за охороною праці (Держпраці).

3 ФУНКЦІЇ СКЛАДОВИХ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЦИВІЛЬНУ БЕЗПЕКУ

3.1 Державна служба України з питань праці

Державна служба України з питань праці (Держпраці) – це центральний орган виконавчої влади України, утворений постановою Кабінету Міністрів від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади». Служба утворена в результаті реорганізації (шляхом злиття):

- Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки;
- Державної інспекції з питань праці;
- передачі до Держпраці Держсанепідслужбою функцій з реалізації державної політики у сфері гігієни праці та дозиметричного контролю робочих місць і доз опромінення працівників.

Держпраці здійснює державний контроль за дотриманням законодавства про працю на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності й складається з головної державної інспекції праці, яка є структурним підрозділом центрального апарату Міністерства праці, та територіальних державних інспекцій праці в областях, містах Києві та Севастополі. Територіальні державні інспекції Держпраці відповідно входять до складу управлінь праці та зайнятості населення обласних державних адміністрацій, управлінь праці та зайнятості Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

До основних завдань Держпраці відносяться такі:

- 1) реалізація державної політики у сферах: промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, під час здійснення державного гірничого нагляду, а також під час вирішення питань з нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування (в частині призначення, нарахування та виплати допомоги), компенсацій ушкодження здоров'я, надання

соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб;

2) здійснення комплексного управління охороною праці та промисловою безпекою на державному рівні;

3) здійснення державного регулювання й контролю у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки;

4) організація та здійснення державного нагляду (контролю) у сфері функціонування ринку природного газу в частині підтримання належного технічного стану систем, вузлів і приладів обліку природного газу на об'єктах його видобутку та забезпечення безпечної і надійної експлуатації об'єктів Єдиної газотранспортної системи.

Держпраці здійснює контроль за дотриманням законодавства про працю з таких основних питань:

- про трудовий договір і ведення трудових книжок;
- про робочий час і час відпочинку;
- про оплату праці, гарантії і компенсації;
- про укладенні та виконанні галузевих і регіональних угод, колективних договорів;
- про трудові відносини у випадках банкрутства та приватизації підприємств;
- про відшкодування шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним із виконанням ним трудових обов'язків;
- про роботу жінок, молоді, інвалідів та інших категорій громадян, які підлягають соціальному захисту;
- про трудову дисципліну й матеріальну відповідальність працівників;
- про виплату працівникам допомоги за рахунок державного соціального страхування.

Свою діяльність Держпраці здійснює у взаємодії з органами державної податкової служби, правоохоронними органами, місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, профспілковими об'єднаннями, представниками сторін, що підписали галузеві, регіональні угоди та колективні договори.

Відповідно до покладених завдань Держпраці виконує, зокрема, такі функції:

- контролює дотримання законодавства про працю на підприємствах, вимагає усунення виявлених порушень;

– вносить на розгляд власника (керівника) підприємства або уповноваженого ним органу, органів державної виконавчої влади пропозиції, спрямовані на усунення й попередження порушень законодавства про працю, а в необхідних випадках доводить їх до органів прокуратури;

– складає у випадках, передбачених законодавством, протоколи про адміністративні правопорушення вимог законодавства про працю, а також розглядає справи про адміністративні правопорушення та накладає адміністративні стягнення згідно з законодавством;

– здійснює державний контроль за дотриманням підприємствами, установами та організаціями, зокрема підприємствами, організаціями громадських об'єднань осіб з інвалідністю, фізичними особами, які використовують найману працю, законодавства про зайнятість та працевлаштування осіб з інвалідністю в частині виконання нормативу робочих місць, призначених для працевлаштування осіб з інвалідністю;

– здійснює контроль за своєчасністю та об'єктивністю розслідування нещасних випадків на виробництві, їх документальним оформленням і веденням обліку, виконанням заходів з усунення причин нещасних випадків;

– здійснює державний нагляд (контроль) у сфері гігієни праці, зокрема нагляд (контроль) за:

- факторами виробничого середовища та виробничих операцій, наявність яких може шкодити здоров'ю працівників;
- виконанням заходів щодо запобігання виникненню професійних захворювань;
- дотриманням вимог санітарних норм та правил;

– своєчасним здійсненням профілактичних заходів, спрямованих на попередження шкідливої дії факторів виробничого середовища та трудового процесу, збереження здоров'я працівників;

– наявністю обов'язкових медичних оглядів працівників;

– здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням законодавства у сфері охорони праці, зокрема в частині безпечного ведення робіт, гігієни праці, промислової безпеки, безпеки робіт у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, зокрема з таких питань:

- забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального та колективного захисту;
- монтажу, ремонту, реконструкції, налагодження й безпечної експлуатації машин, механізмів, устаткування, транспортних та

інших засобів виробництва та машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки;

- безпеки робіт у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, проведення робіт з утилізації звичайних видів боєприпасів, ракетного палива та вибухових матеріалів військового призначення;

– веде прийом громадян, розглядає листи, заяви, скарги громадян, підприємств з питань дотримання законодавства про працю. При цьому посадові особи державної інспекції виступають як посередники чи арбітри під час розгляду індивідуальних трудових спорів, зберігають конфіденційність джерела інформації чи скарги про порушення законодавства про працю;

– здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства про рекламу щодо реклами про вакансії тощо.

Державна служба праці має право залучати до перевірок підприємств громадських інспекторів праці, які діють на підставі Положення, затвердженого наказом Міністерства праці та соціальної політики України.

Посадові особи державної служби праці *мають право*:

1) залучати спеціалістів центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, вчених, представників організацій роботодавців, профспілок та інших інститутів громадського суспільства, а також підприємств, установ та організацій (за погодженням з їхніми керівниками) для розгляду питань, що належать до компетенції Держпраці;

2) отримувати безоплатно від міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування необхідні для виконання покладених на неї завдань інформацію, документи й матеріали, зокрема від органів статистики – необхідні статистичні дані;

3) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, органів місцевого самоврядування, державною системою урядового зв'язку, іншими технічними засобами;

4) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до її компетенції;

5) безперешкодно проводити, відповідно до вимог закону, без попереднього повідомлення в будь-яку робочу годину доби перевірки виробничих, службових, адміністративних приміщень та об'єктів виробництва фізичних та юридичних осіб, які використовують найману працю та працю фізичних осіб, експлуатують машини, механізми, устаткування підвищеної небезпеки, та у разі виявлення фіксувати факти порушення законодавства,

здійснення нагляду та контролю за додержанням якого віднесено до повноважень Держпраці; безперешкодно без попереднього повідомлення проходити до будь-яких виробничих, службових, адміністративних приміщень юридичних осіб (включаючи їхні структурні та відокремлені підрозділи, які не є юридичними особами) та фізичних осіб, які використовують найману працю;

б) проводити безперешкодно перевірки в адміністративних приміщеннях робочих органів виконавчих дирекцій Пенсійного фонду, його відділів, на які покладені функції загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття з питань призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення, що передбачені загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням. Метою таких заходів є перевірка дотримання прав і гарантій застрахованих осіб, ознайомлення під час проведення перевірок із відповідними інформацією, документами і матеріалами. Водночас представники Держпраці мають право отримувати від фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування необхідні для виконання повноважень Держпраці копії або витяги з документів;

7) одержувати від роботодавців і посадових осіб письмові чи усні пояснення, висновки про результати проведення експертних обстежень, лабораторних досліджень умов праці, аудитів, матеріали та інформацію з відповідних питань, звіти про рівень і стан виконання профілактичної роботи, причини порушень законодавства та про вжиття заходів для їхнього усунення. Посадові особи Держпраці також мають право одержувати від посадових осіб центральних органів виконавчої влади письмові пояснення щодо причин допущення порушень законодавства про працю та зайнятість населення;

8) надавати роботодавцю обов'язкові для розгляду рекомендації щодо внесення у відповідний строк до споруд, технологічних чи організаційних процесів змін, що необхідні для приведення таких процесів в узгодженість із положеннями законодавства з питань охорони праці та гігієни праці та підвищення рівня захищеності працівників. Посадові особи Держпраці також мають право надавати посадовим особам центральних органів виконавчої влади обов'язкові для виконання вимоги щодо усунення причин і умов неналежного виконання ними повноважень, нагляд за здійсненням яких віднесено до компетенції Держпраці;

9) залучати працівників правоохоронних органів до здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері, що належить до компетенції Держпраці;

10) заслуховувати звіти посадових осіб центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій з питань, що належать до компетенції Держпраці;

11) звертатися у передбачених законом випадках до суду;

12) вчиняти правочини, спрямовані на забезпечення реалізації повноважень, передбачених законом;

13) надсилати роботодавцям подання про невідповідність окремих посадових осіб займаній посаді, передавати матеріали відповідним органам для притягнення таких осіб до відповідальності згідно із законом.

Разом з тим усі посадові особи державної служби праці *зобов'язані*:

1) забезпечувати якісне проведення перевірок додержання законодавства про працю, об'єктивність їхніх результатів;

2) надавати допомогу підприємствам у вирішенні питань, пов'язаних із застосуванням законодавства про працю, організацією правового навчання працівників;

3) зберігати державну, службову та комерційну таємницю, отриману під час здійснення своїх посадових повноважень, не повідомляти підприємствам відомостей про осіб, які звернулися до них із заявою, скаргою, якщо цього вимагає заявник.

У разі недодержання встановлених законодавством і нормативно-правовими актами правил, вимог про працю та охорону праці на підприємстві державні інспектори Держпраці мають право надавати приписи, у яких повинна бути відображені: суть порушення, терміни його ліквідації, відповідальні особи та накладати штрафи.

3.1.1 Порядок накладання штрафів державними інспекторами Держпраці

Державні інспектори Державної служби праці мають право накладати штрафи у разі порушення вимог законодавства з питань праці та охорони праці.

Основними документами, якими керуються державні інспектори Держпраці під час вирішення таких питань, є Кодекс законів про працю України, ст. 259, 265 та Порядок накладення штрафів та застосування попередження Державною службою України з питань праці (проект постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2023 р.).

У разі незгоди підприємства дії працівників державної служби можуть бути оскаржені в Головному управлінні Держпраці або в суді в порядку, встановленому законодавством.

Від імені органів Міністерства праці та соціальної політики України розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

- головний державний інспектор праці – заступник міністра праці та соціальної політики України, його заступники; головні державні інспектори праці територіальних державних інспекцій праці, їхні заступники; державні інспектори праці Головної державної інспекції праці – штраф до дев'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- державні інспектори праці територіальних державних інспекцій праці – штраф до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Згідно зі ст. 188-6 КпАП невиконання законних вимог посадових осіб державної інспекції праці Міністерства праці та соціальної політики України про усунення порушень законодавства про працю тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб від п'яти до дев'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Від імені органів Головного управління Держпраці України розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

1) за порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, щодо безпечного ведення робіт у галузях промисловості та на об'єктах, підконтрольних органам Держпраці України, а також невиконання законних вимог органів Держпраці України;

- державні інспектори – штраф до чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- головні державні інспектори, начальники інспекції Держпраці України та їхні заступники – штраф до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- начальники управлінь і відділів Держпраці України та їхні заступники – штраф до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- голова Держпраці України та його заступники – штраф до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

2) за порушення законодавства про надра, нормативних актів про зберігання, використання та облік вибухових матеріалів у галузях промисловості та на об'єктах, підконтрольних органам Держпраці України, а також невиконання законних вимог органів Держпраці України:

- державні інспектори – штраф до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- головні державні інспектори, начальники інспекцій Держпраці України та їхні заступники – штраф до дев'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- начальники управлінь і відділів Держпраці України та їхні заступники – штраф до дванадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- голова Держпраці України та його заступники – штраф до чотирнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 231 КпАП).

3.2 Державний пожежний нагляд

Державний пожежний нагляд (держпожнагляд) – це наглядова діяльність спеціально уповноважених державних органів у сфері пожежної безпеки, пов'язана із здійсненням контролю за виконанням і додержанням вимог та вирішення інших встановлених законодавством питань у цій сфері.

Державний пожежний нагляд здійснюють:

- Державний департамент пожежної безпеки – урядовий орган державного управління, який діє у складі МНС;
- територіальні органи державного пожежного нагляду.

Органи Державного нагляду здійснюють контроль за дотриманням вимог законодавства з питань пожежної безпеки керівниками органів державної виконавчої влади, керівниками та іншими посадовими особами підприємств, громадянами, а також виконують деякі інші покладені на них завдання.

Державні інспектори з пожежного нагляду мають право:

- проводити в будь-який час у присутності власника чи його представника пожежно-технічні обстеження й перевірки підприємств, установ, організацій, будівель, споруд, новобудов та інших підконтрольних об'єктів незалежно від форм власності, одержувати від власника необхідні пояснення, матеріали й інформацію;
- здійснювати контроль за виконанням протипожежних вимог, передбачених стандартами, нормами і правилами під час проєктування, будівництва, реконструкції, розширення або технічного переоснащення, капітального ремонту підприємств, будівель, споруд та інших об'єктів;
- у разі виявленні порушень забороняти до їхнього усунення випуск і застосування проєктів, зупиняти проведення будівельно-монтажних робіт та вносити пропозиції про припинення фінансування цих робіт.

3.3 Державний енергетичний нагляд

Державна інспекція енергетичного нагляду України контролює дотримання учасниками ринку (за виключенням споживачів) вимог правил та інших нормативно-правових актів і нормативних документів з питань технічної експлуатації електричних станцій та мереж, технічного стану електричних установок і мереж. Державний нагляд за режимами споживання електричної й теплової енергії здійснюється Державною інспекцією з нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії.

Метою державного нагляду за режимами споживання енергії є:

- проведення єдиної державної політики у сфері енергопостачання;
- забезпечення безаварійного енергопостачання споживачів шляхом контролю за використанням схем живлення;
- організація контролю за експлуатацією й технічним станом електричних і тепловикористовуючих установок і теплових мереж споживачів в частині надійності енергопостачання та керівництва режимами електроспоживання;
- забезпечення виконання заходів з управління режимами споживання електричної та теплової енергії;
- організація впровадження нових і виведення з експлуатації застарілих енергоустановок, які не відповідають вимогам надійної й безаварійної роботи;
- впровадження нових розробок засобів контролю та обліку електричної й теплової енергії, а також автоматизованих систем збору, обробки інформації та управління енергоспоживанням;
- здійснення контролю за дотриманням споживачами й виробниками електричної та теплової енергії вимог щодо якості енергії, договірних умов енергокористування й технічних умов на приєднання енергоустановок до мереж електропостачальної організації.

Головному державному інспектору з енергетичного нагляду України, його заступникам, старшим державним інспекторам і державним інспекторам надається право:

- давати обов'язкові для виконання підприємствами, установами та організаціями приписи по усуненню з посади на електричних і тепловикористовуючих установках осіб, рівень знань яких не відповідає встановленим вимогам або які порушують їх;
- призупиняти роботи, пломбувати електричні чи тепловикористовуючі установки, якщо їх стан загрожує аварією, пожежею, небезпекою для життя

обслуговуючого персоналу або може привести до значних збитків, і передавати відповідні матеріали правоохоронним органам тощо.

3.4 Державні органи, що здійснюють наглядову діяльність на підприємствах ядерної енергетики

Державний нагляд за безпекою використання ядерної енергії здійснюється Держатомрегулюванням та її територіальними органами.

До їх компетенції, зокрема, входить:

- здійснення державного нагляду за дотриманням норм, правил і стандартів з ядерної та радіаційної безпеки, а також умов дії наданих дозволів;
- у разі виявлення порушень – застосування адміністративних санкцій до персоналу, посадових осіб підприємств, установ і організацій згідно із законодавством.

Органи державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки створюють державні інспекції, на які покладається державний нагляд за дотриманням вимог ядерної та радіаційної безпеки.

Державні інспектори мають право:

- безперешкодно в будь-який час відвідувати підприємства, установи та організації, незалежно від форм власності, для перевірки дотримання законодавства про використання ядерної енергії, отримувати від ліцензіата або власника необхідні пояснення, матеріали та інформацію з даних питань;
- застосовувати у встановленому порядку фінансові санкції до підприємств, установ та організацій і підприємців за порушення законодавчих актів, норм, правил і стандартів з ядерної та радіаційної безпеки та умов наданих дозволів;
- обмежувати, припиняти чи зупиняти експлуатацію підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення вимог щодо ядерної та радіаційної безпеки;
- залучати в установленому порядку до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавчих та інших актів про ядерну та радіаційну безпеку та інші права.

Специфіка діяльності Головної державної інспекції Держатомрегулювання та її територіальними органами з нагляду за ядерною безпекою, як надвідомчого наглядового органу, відбивається вже в самій назві, що свідчить про те, що владні повноваження цієї інспекції поширюються на

організації, підприємства та особи, які здійснюють експлуатацію ядерних установок незалежно від їхньої відомчої належності та форм власності.

3.5 Функції наглядової діяльності органів прокуратури

Серед органів державного нагляду особливе місце займають органи прокуратури України, повноваження яких визначені Законом України «Про прокуратуру».

Відповідно до Закону України «Про прокуратуру» вищий нагляд за дотриманням і правильним застосуванням законів Кабінетом Міністрів України, міністерствами, державними комітетами, відомствами, іншими органами державного і господарського управління та контролю, Урядом Автономної Республіки Крим, місцевими радами, їхніми виконавчими і розпорядчими органами, військовими частинами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, підприємствами, установами й організаціями, незалежно форм власності, підпорядкованості та приналежності, посадовими особами та громадянами здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами.

Під час здійснення функції нагляду, зокрема за правильним виконанням законодавства про працю та охорону праці, прокурор має право:

1) безперешкодно за посвідченням, що підтверджує займану посаду, входити до приміщень державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, підпорядкованості чи приналежності, до військових частин, установ без спеціальних перепусток, де такі встановлені; мати доступ до документів і матеріалів, необхідних для проведення перевірки, зокрема за письмовою вимогою і до таких, які містять комерційну або банківську таємницю або конфіденційну інформацію. Письмово вимагати подання в прокуратуру для перевірки зазначених документів та матеріали, видачі необхідних довідок, зокрема що стосуються операцій і рахунків юридичних осіб та інших організацій, для вирішення питань, пов'язаних із перевіркою;

2) вимагати для перевірки рішення, розпорядження, інструкції, накази та інші акти і документи, одержувати інформацію про стан законності та заходи щодо її забезпечення;

3) вимагати від керівників та колегіальних органів проведення перевірок, ревізій діяльності підпорядкованих і підконтрольних підприємств, установ і

організацій та інших структур незалежно від форм власності, а також виділення спеціалістів для проведення перевірок, відомчих і позавідомчих експертиз;

4) викликати посадових осіб і громадян, вимагати від них усних або письмових пояснень щодо порушень закону.

При здійсненні нагляду за виконанням законів органи прокуратури не підміняють органи відомчого управління та контролю і не втручаються в господарську діяльність, якщо така діяльність не суперечить чинному законодавству.

У разі виявлення порушень закону прокурор або його заступник у межах своєї компетенції мають право опротестувати видані акти; порушувати в установленому законом порядку кримінальну справу, накладати дисциплінарне провадження або провадження про адміністративне правопорушення; давати приписи або виносити подання про усунення порушень закону.

Протест прокурора зупиняє дію опротестованого акта й підлягає обов'язковому розгляду відповідним органом або посадовою особою у десятиденний строк після його надходження. Про результати розгляду протесту в цей же строк повідомляється прокурору.

3.6 Функції місцевих державних адміністрацій та місцевих рад у проведенні наглядової діяльності

Місцеві державні адміністрації та місцеві ради в межах відповідної території забезпечують реалізацію державної політики в галузі охорони праці, здійснюють контроль за дотриманням нормативних актів про охорону праці. Важливу роль у забезпеченні законності в трудових відносинах відіграють органи судової влади. Суди загальної юрисдикції (від Верховного Суду України до районних судів) вирішують питання про законність правозастосовних актів власника або уповноваженого ним органу (наказів про переведення на іншу роботу, про звільнення тощо), при розгляді індивідуальних трудових спорів, про вжиття заходів, спрямованих на виявлення та усунення причин і умов, що призводять до порушень законодавства про працю.

4 ГРОМАДСЬКИЙ НАГЛЯД І КОНТРОЛЬ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ ТА ПРАЦЮ

Відповідно до Закону України «Про охорону праці» громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці здійснюють:

- професійні спілки в особі своїх виборних органів і представників.
- трудові колективи через обраних ними уповноважених;
- громадські інспектори з додержання законодавства з охорони праці та праці.

4.1 Повноваження професійних спілок підприємств у здійсненні громадського контролю за дотриманням законодавства про охорону праці та працю

Відповідно до закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», профспілки контролюють дотримання адміністрацією підприємства, установи, організації законодавства про працю, мають право вимагати усунення виявлених порушень. Адміністрація зобов'язана розглядати їхнє подання про усунення порушень законодавства про працю та в місячний термін повідомляти про результати розгляду. Також право професійних спілок здійснювати контроль за дотриманням законодавства про працю і нормативних актів про охорону праці передбачено ст. 244 КЗпП України.

Професійні спілки здійснюють контроль за дотриманням власниками законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належного виробничого побуту для працівників та забезпеченням їх засобами колективного та індивідуального захисту.

Професійні спілки мають право безперешкодно перевіряти стан умов і безпеки праці на виробництві, виконання відповідних програм і зобов'язань колективних договорів (угод), вносити власникам, державним органам управління подання з питань охорони праці та одержувати від них аргументовану відповідь.

Профспілкові комітети підприємств, установ і організацій мають право створювати комісії з питань охорони праці, порядок організації й діяльності яких передбачений Положенням про комісію з питань охорони праці профспілкового комітету підприємства, затвердженим постановою Президії Федерації профспілок України.

Профспілкові органи під час здійснення громадського контролю за дотриманням законодавства про працю та охорону праці щодо членів відповідної профспілки не володіють владними повноваженнями, крім випадків, встановлених в трудовому законодавстві (ст. 43, 45 КЗпП).

4.2 Повноваження уповноважених трудових колективів з питань охорони праці підприємств у наглядовій діяльності з охорони праці

Уповноважені трудових колективів з питань охорони праці мають право безперешкодно перевіряти на підприємстві виконання вимог щодо охорони праці і вносити обов'язкові для розгляду власником пропозиції щодо усунення виявлених порушень нормативних актів з безпеки та гігієни праці.

Для виконання зазначених обов'язків власник за свій рахунок організовує навчання і звільняє уповноваженого з питань охорони праці від роботи на передбачений колективним договором строк із збереженням за ним середнього заробітку.

Порядок організації та діяльності уповноважених трудовими колективами з питань охорони праці на підприємствах, в установах і організаціях встановлено Типовим положенням, затвердженим наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці.

Характерною особливістю перерахованих вище повноважень трудових колективів і профспілок є те, що вони носять рекомендаційний характер. Ухвалені рішення з питань охорони праці не є обов'язковими для власника (керівника) підприємства.

4.3 Повноваження громадських інспекторів з додержання законодавства з охорони праці та праці

Згідно з законами України «Про охорону праці» та «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» представники профспілок можуть бути залучені до наглядової діяльності шляхом оформлення останніх, з їхньої згоди, громадськими інспекторами праці.

Відповідно до Положення про громадського інспектора з охорони праці, громадський інспектор з охорони праці здійснює громадський контроль за умовами праці та побуту, додержанням правил і норм охорони праці на робочих місцях, виконанням власником заходів щодо попередження травматизму і професійних захворювань на виробництві.

Громадський інспектор з охорони праці обирається відкритим голосуванням на загальних зборах профспілкової групи з-поміж активних членів профспілки на строк її повноважень.

Громадські інспектори праці діють відповідно до Положення про громадських інспекторів праці, згідно з законами України «Про охорону праці» та «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». Організація діяльності та керівництво громадськими інспекторами праці з контролю за дотриманням трудового законодавства здійснюється територіальними державними інспекторами праці. Призначення громадських інспекторів праці здійснюється за рішенням Головного державного інспектора праці територіальної державної інспекції праці.

Громадські інспектори праці проводять перевірки дотримання стану охорони праці, трудового законодавства на підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності в порядку громадського доручення без звільнення від основної роботи і додаткової оплати.

Громадський інспектор з дотримання законодавства про охорону праці та працю має право:

- безперешкодно перевіряти стан умов і безпеки праці на виробництві;
- вносити пропозиції про притягнення до відповідальності посадових осіб, які порушують вимоги з питань охорони праці, а також про моральне та матеріальне заохочення працівників, які сприяють створенню безпечних і нешкідливих умов праці;
- контролювати дотримання законодавства про працю на підприємствах і вимагати усунення виявлених правопорушень;
- вносити на розгляд власника (керівника) підприємства або уповноваженого ним органу пропозиції, спрямовані на усунення і попередження порушень законодавства про працю;
- сприяти проведенню роз'яснювальної роботи по законодавству про працю на підприємствах;
- безперешкодно відвідувати підприємства з метою контролю за дотриманням законодавства про працю;
- знайомитися з документами й отримувати від підприємств копії наказів, розпоряджень, протоколів, дані обліку і звітності та інформацію з питань додержання законодавства про працю;
- у разі виявлення порушень законодавства про охорону праці та (чи) про працю давати власнику (керівнику) підприємства або уповноваженому ним органу приписи про їхнє усунення.

Приписи громадських інспекторів з охорони праці та праці підлягають обов'язковому виконанню з повідомленням інспекції в місячний термін про вжиті заходи.

Громадські інспектори з охорони праці та праці працюють у взаємодії з державними інспекторами управлінь Держпраці й під їхнім керівництвом.

5 ОРГАНІЗАЦІЯ СЛУЖБИ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ. ОБОВ'ЯЗКИ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ СЛУЖБИ ОХОРОНИ ПРАЦІ У НАГЛЯДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

5.1 Загальні положення

Власник зобов'язаний створити в кожному структурному підрозділі і на робочому місці умови праці відповідно до вимог нормативних актів, а також забезпечити дотримання прав працівників, гарантованих законодавством про охорону праці.

З цією метою власник забезпечує функціонування системи управління охороною праці, для чого створює на підприємстві службу охорони праці, яка діє на підставі Типового положення. Служба охорони праці створюється на підприємстві виробничої сфери з кількістю працівників 50 і більше осіб. На підприємстві з кількістю працівників менше 50 осіб функції цієї служби можуть виконувати в порядку сумісництва особи, які пройшли перевірку знань з питань охорони праці. Служба охорони праці підпорядковується безпосередньо керівникові підприємства і прирівнюється до основних виробничо-технічних служб.

Для нормального функціонування системи управління охороною праці власник зобов'язаний розробляти і затверджувати положення, інструкції, інші нормативні акти про охорону праці, що діють в межах підприємства, встановлювати правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях. Ці правила повинні відповідати основним вимогам, встановленим державними міжгалузевими і галузевими нормативними актами про охорону праці. У разі відсутності в цих актах вимог, які необхідно виконати для забезпечення безпечних і нешкідливих умов праці на певних роботах, власник зобов'язаний вжити погоджених з органами державного нагляду заходів, що забезпечать безпеку працівників.

На власника підприємства, якому підпорядковується служба охорони праці, також лежить функціональний обов'язок щодо здійснення постійного контролю та наглядової діяльності за дотриманням працівниками технологічних процесів, правил поводження з машинами, механізмами,

устаткуванням та іншими засобами виробництва, використанням засобів колективного та індивідуального захисту і виконанням робіт відповідно до вимог з охорони праці.

5.2 Функції служби охорони праці на підприємстві, зокрема й у наглядовій діяльності

Служба охорони праці на підприємстві виконує такі основні функції:

- розробляє ефективну цілісну систему управління охороною праці, сприяє удосконаленню діяльності у цьому напрямку кожного структурного підрозділу і кожної посадової особи;
- *контролює та проводить періодичну наглядову діяльність з дотримання чинного законодавства, міжгалузевих, галузевих та інших нормативних актів, виконання працівниками посадових інструкцій з питань охорони праці, дотримання вимог стану охорони праці на кожному робочому місці, наявності і відповідності встановленим вимогам засобів колективного й індивідуального захисту, спеціального одягу та спецвзуття, дотримання режиму «праця – відпочинок» та ін.*
- проводить оперативно-методичне керівництво охороною праці;
- складає разом зі структурними підрозділами підприємства комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища (підвищення існуючого рівня охорони праці, якщо встановлені норми досягнуті), а також розділ «Охорона праці» в колективному договорі;
- проводить для працівників вступний інструктаж з питань охорони праці;
- організовує забезпечення працівників правилами, стандартами, нормами, положеннями, інструкціями та іншими нормативними актами з охорони праці.

5.3 Права служби охорони праці, зокрема й у наглядовій діяльності

Для виконання функціональних обов'язків, зокрема й у наглядовій діяльності, фахівці з охорони праці наділяються певними правами, наприклад:

- видавати керівникам структурних підрозділів підприємства обов'язкові для виконання приписи щодо усунення наявних недоліків;

- отримувати від них необхідні відомості, документацію і пояснення з питань охорони праці;
- вимагати відсторонення від робіт осіб, які не пройшли медичний огляд, навчання, інструктаж, перевірку знань і не мають допуску до відповідних робіт або не виконують нормативів з охорони праці;
- припиняти роботу виробництв, ділянок, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, в разі порушень, які створюють загрозу життю або здоров'ю працівників;
- направляти керівнику підприємства подання про притягнення до відповідальності працівників, які порушують вимоги щодо охорони праці.

Припис спеціаліста з охорони праці може скасувати лише керівник підприємства. Ліквідація служби охорони праці допускається тільки в разі ліквідації підприємства.

5.4 Обов'язки працівників відносно додержання правил, норм з охорони праці

Законодавство про охорону праці передбачає й обов'язки працівників відносно додержання правил, норм з охорони праці. Зокрема, вони зобов'язані:

- знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці;
- користуватися засобами колективного та індивідуального захисту;
- дотримуватися зобов'язань з охорони праці, передбачених колективним договором (угодою, трудовим договором) та правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства;
- проходити в установленому порядку попередні та періодичні медичні огляди тощо.

5.5 Інструктажі з питань охорони праці на підприємстві

Дотримання правил безпеки праці та виробничої санітарії залежить не тільки від виконання власником своїх обов'язків, а й від того, наскільки кожен працівник знає і виконує їх під час роботи. Тому всі працівники під час прийому на роботу і в процесі роботи проходять на підприємстві інструктажі з питань охорони праці, надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, правил поведінки у разі виникнення аварій згідно з Типовим положенням про навчання, інструктаж і перевірку знань працівників з питань охорони праці.

Навчання та інструктаж працівників з питань охорони праці є складовою системи управління охороною праці і проводиться з усіма працівниками в процесі їхньої трудової діяльності.

Інструктаж працівників за характером і часу проведення підрозділяється:

- вступний (під час прийому на роботу);

- первинний (на робочому місці);

- повторний (на робочому місці, може проводитись з усіма працівниками. На роботах з підвищеною небезпекою повторний інструктаж проводять не рідше одного разу в квартал, а на інших роботах – не рідше одного разу на півроку. Інструктаж проводять індивідуально або з групою працівників, які виконують однотипні роботи, за програмою первинного інструктажу);

- позаплановий (у разі зміни правил з охорони праці, заміні обладнання або інших факторів, що впливають на охорону, безпеку праці);

- цільовий (під час виконання робіт із підвищеною небезпекою; під час виконання разових робіт, не пов'язаних із прямими обов'язками за фахом та ін.). У разі виконання робіт з підвищеною небезпекою дозвіл на їхнє виконання оформляють нарядом-допуском або розпорядженням.

Вступний інструктаж (під час прийому на роботу) проводить представник служби охорони праці підприємства.

Первинний, повторний, позаплановий і цільовий інструктажі проводить безпосередній керівник робіт.

Інструктажі завершуються перевіркою знань усним опитуванням за допомогою технічних засобів навчання, а також перевіркою навичок безпечних методів роботи. Знання перевіряє працівник, який проводив інструктаж.

Кожний вид проведеного інструктажу повинен бути зафіксований у відповідному журналі інструктажів з підписами особи, яка інструктується й працівника, який проводив інструктаж.

5.6 Навчання працівників з питань охорони праці

Навчання працівників з питань охорони праці є складовою системи управління охороною праці і проводиться з усіма працівниками в процесі їхньої трудової діяльності.

Працівники, зайняті на роботах із підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, проходять попереднє спеціальне навчання і перевірку знань з питань охорони праці в терміни, встановлені відповідними

галузевими нормативними актами про охорону праці, але не рідше одного разу на рік. Перелік робіт із підвищеною небезпекою затверджений наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці.

Посадові особи відповідно до Переліку посад посадових осіб, які зобов'язані проходити попередню і періодичну перевірку знань з охорони праці, затвердженого наказом Державного комітету України по нагляду за охороною праці до початку виконання своїх обов'язків і періодично один раз на три роки проходять навчання і перевірку знань з охорони праці, технологічної безпеки і надзвичайних ситуацій на виробництві.

Відповідальність за організацію навчання і перевірки знань з охорони праці на підприємстві покладається на його керівника. Контроль за навчанням і періодичністю перевірок знань з питань охорони праці здійснює служба охорони праці або працівники, на яких керівником підприємства покладені ці обов'язки.

Допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці, забороняється. У разі незадовільних знань з питань охорони праці працівники протягом одного місяця повинні пройти повторне навчання.

5.7 Медичний та наркологічний огляд працівників певних категорій

На власників також лежить обов'язок організувати за свої кошти проведення попереднього (під час прийому на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року. Обов'язкові медичні огляди проводяться відповідно до Положення про медичний огляд працівників певних категорій.

Власник має право притягнути працівника, який ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, до дисциплінарної відповідальності і зобов'язаний відсторонити його від роботи без збереження заробітної плати.

Постановою Кабінету Міністрів України затверджено перелік професій і видів діяльності, для яких є обов'язковим первинний і періодичний профілактичний наркологічний огляд, а також порядок його проведення. Метою проведення профілактичного наркологічного огляду громадян є

виявлення хворих на алкоголізм, наркоманію та токсикоманію, а також визначення наявності або відсутності наркологічних протипоказань до виконання функціональних обов'язків і ведення певних видів діяльності.

5.8 Організація громадського наглядового органу за охороною праці на підприємстві

На підприємствах з кількістю працівників 50 і більше осіб рішенням трудового колективу може створюватися комісія з питань охорони праці, яка діє на підставі Типового положення.

Комісія складається з представників власника, профспілок, уповноважених трудового колективу, спеціалістів з безпеки, гігієни праці і представників інших служб підприємства.

Комісія має право проводити наглядову діяльність з охорони праці і доводити результати такої роботи до керівництва.

6 ПРОВЕДЕННЯ НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ ІНСПЕКЦІЄЮ ДЕРЖПРАЦІ

Заходи державного нагляду за дотриманням законодавства про працю та охорону праці здійснюють у формі інспекційних як планових, так і позапланових перевірок. Перевірки проводять інспектори праці відповідного територіального органу та структурного відділу Держпраці.

Інспекційна перевірка може тривати не більше *10 днів*.

Для здійснення планового або позапланового заходу орган Держпраці видає наказ, який має містити найменування суб'єкта господарювання, щодо якого буде здійснюватися захід, та предмет перевірки.

1. На підставі наказу оформляється направлення на проведення заходу, яке підписується керівником або заступником керівника органу Держпраці та засвідчується печаткою. У направленні на проведення перевірки повинно бути зазначено:

- найменування органу Держпраці, що здійснює наглядову діяльність;
- найменування суб'єкта господарювання або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи – підприємця, на яких буде здійснюватися наглядова діяльність;
- місцезнаходження об'єкта наглядової діяльності;

- номер і дата наказу, на виконання якого здійснюється наглядова діяльність;
- перелік посадових осіб, які беруть участь у здійсненні наглядової діяльності, із зазначенням їхньої посади, прізвища, ім'я та по батькові;
- дата початку та дата закінчення заходу;
- тип наглядової діяльності (планова або позапланова);
- підстави для здійснення наглядової діяльності;
- інформація про здійснення попередньої перевірки з наглядової діяльності (тип заходу й строк його здійснення).

2. Перед початком здійснення наглядової діяльності інспектори Держпраці зобов'язані пред'явити керівнику підприємства або уповноваженій ним особі направлення та службове посвідчення й надати копію направлення.

3. На підприємстві за наказом керівника створюється комісія для проведення наглядової діяльності, до складу якої входять інспектори Держпраці та представники підприємства. Під час проведення наглядової діяльності комісія перевіряє такі основні структурні складові стану додержання законодавчих та нормативно-правових положень про працю та охорону праці на підприємстві:

- відповідність наявної документації (державного та внутрішнього значення) з питань праці та охорони праці регламентованому переліку;
- документообіг підприємства з питань інструктажів, навчання з охорони праці, медичного й наркологічного огляду працівників певних категорій тощо;
- відповідність стану виробничої санітарії, гігієни, безпеки праці, електробезпеки на об'єкті наглядової діяльності;
- стан забезпечення працівників індивідуальними засобами захисту й спецодягом.

4. Інспектори Держпраці збирають матеріали проведеної наглядової діяльності, до яких входять:

- а) наказ та направлення на проведення наглядової діяльності;
- б) документи, отримані під час проведення наглядової діяльності (фото, відео, аудіо фіксації, відповіді від представників підприємства, документи, отримані від роботодавця тощо);
- в) документи, надані роботодавцем на вимогу інспектора Держпраці, враховуючи зауваження та письмові пояснення.

Документи, що містять інформацію про порушення об'єктом перевірки вимог законодавства про працю та охорону праці, долучають до матеріалів.

5. За результатами проведеної наглядової діяльності інспектори Держпраці складають акт, який повинен містити такі відомості:

- найменування органу Держпраці, а також посаду, прізвище, ім'я та по батькові осіб, які проводили наглядову діяльність;
- найменування юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи – підприємця, щодо діяльності яких проведена наглядова діяльність;
- тип проведеної наглядової діяльності;
- предмет (об'єкт) державного нагляду;
- стан виконання вимог законодавства керівником підприємства, а в разі невиконання – *детальний опис* виявленого порушення з *обов'язковим* посиланням на відповідні вимоги законодавчих і нормативно-правових документів;
- дату складення акта.

В останній день перевірки два примірники акта підписують інспектори Держпраці, які проводили наглядову діяльність, та керівник підприємства або уповноважена ним особа. Якщо керівник підприємства не погоджується з актом, він підписує акт із зауваженнями.

У разі відмови керівник підприємства підписати акт інспектор Держпраці вносить до такого акта відповідний запис.

Один примірник акта вручається керівнику підприємства або уповноваженій ним особі, а другий – зберігається в Держпраці.

На підставі акта, який складено за результатами здійснення планового заходу, у ході якого виявлено порушення вимог законодавства, протягом п'яти робочих днів із дня завершення заходу в Держпраці складається *припис* або *постанова про накладення штрафу* й усунення порушень, виявлених під час здійснення заходу.

Припис – розпорядчий документ, обов'язковий для виконання у визначені строки. Власне, це письмова вимога посадової особи органу Держпраці роботодавцю щодо усунення виявлених під час наглядової перевірки порушень вимог законодавства. Припис видається та підписується посадовою особою органу Держпраці, яка здійснювала перевірку. *Припис не обов'язково передбачає застосування штрафних санкцій щодо суб'єкта господарювання. Поки оскаржується припис, Держпраці не має права стягувати штрафи за його невиконання.*

Постанова про накладення штрафу – це виконавчий документ, тому судове оскарження постанови про накладення штрафу не зупиняє її дії.

6.1 Розгляд справи про накладення штрафу уповноваженою особою Держпраці

Інспектор Держпраці сам не ухвалює рішення про притягнення до фінансової відповідальності роботодавця. Для цього він передає документи уповноваженій на це особі.

Штрафи за порушення трудового права та охорони праці в Держпраці можуть накладати уповноважені особи, до яких відносяться:

1. Голова або заступник управління Держпраці.
2. Керівник або його заступник територіального органу Держпраці.
3. Керівник або заступник виконавчих органів міських рад міст обласного значення, сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад.

Після отримання уповноваженою особою документів від інспектора, включаючи Акт інспекційної перевірки, справа про накладення штрафу розглядається протягом не більше 45 днів.

Керівник або заступник територіального органу Держпраці зобов'язаний не пізніше ніж через 5 днів із моменту отримання документів від інспектора, письмово повідомити роботодавця про дату одержання документів для розгляду справи про накладення штрафу. За результатами розгляду справи керівник територіального органу Держпраці складає постанову про накладення штрафу.

Постанова про накладення штрафу складається у 2 примірниках. Один із них надсилається роботодавцю протягом 3 днів із дня складення. У разі надсилання примірника Постанови засобами поштового зв'язку в матеріалах справи робиться відповідна позначка.

У разі незгоди роботодавця з постановою про накладення штрафу, вона може бути оскаржена в судовому порядку.

Роботодавець, якому органами Держпраці винесено постанову про накладення штрафу, повинен добровільно сплатити штраф протягом 1 місяця з дня прийняття постанови про штраф. У разі несплати штрафу протягом 15 календарних днів з дня вручення або направлення припису, і якщо припис не буде оскаржений до органу Держпраці та/або в судовому порядку та залишений в силі, сума санкції стягується в судовому порядку.

6.2 Наглядова діяльність спеціальних правил з охорони праці на важких, шкідливих і небезпечних роботах

Законодавчими актами в галузі охорони праці встановлені спеціальні правила охорони праці, пільги та компенсації для працівників, зайнятих на важких роботах, а також на роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці.

На роботах з шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або здійснюваних у несприятливих температурних умовах, працівникам видаються безплатно за встановленими нормами спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту: маски, респіратори, захисні окуляри, запобіжні пояси тощо.

Порядок забезпечення працівників підприємств спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту, а також порядок їхнього утримання і зберігання визначається Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту.

Видача замість спеціального одягу і спеціального взуття матеріалів для їхнього виготовлення або грошових сум для їх придбання – забороняється. У той же час власник або уповноважений ним орган повинен компенсувати працівникові витрати на придбання спецодягу та інших засобів індивідуального захисту, якщо встановлений нормами строк видачі цих засобів порушено і працівник був змушений придбати їх за власні кошти. У разі дострокового зносу цих засобів не з вини працівника власник або уповноважений ним орган зобов'язаний замінити їх за свій рахунок.

На роботах, пов'язаних із забрудненням, працівникам видаються безплатно за встановленими нормами мило, а там, де можливий вплив на шкіру шкідливо діючих речовин, – змивні, знешкоджувальні засоби. Перелік робіт і професій, що дають працівникам право на отримання мила, встановлюється власником або уповноваженим ним органом за погодженням з профспілковим органом.

На роботах з шкідливими умовами праці працівникам видаються безплатно за встановленими нормами молоко або інші рівноцінні харчові продукти. У чинній постанові передбачено, що підприємства самостійно вирішують питання, пов'язані з безплатною видачею працівникам молока або інших рівноцінних харчових продуктів, на основі Переліку хімічних речовин,

при роботі з якими в профілактичних цілях рекомендується вживання молока або інших рівноцінних харчових продуктів.

Молоко видається по 0,5 літра за зміну незалежно від її тривалості в дні фактичної зайнятості працівника на роботах, пов'язаних з виробництвом або застосуванням хімічних речовин. Не допускається оплата молока грошми, заміна його іншими товарами і продуктами, крім рівноцінних – кефіру, кислого молока.

На роботах з особливо шкідливими умовами праці надається безплатно за встановленими нормами лікувально-профілактичне харчування. Перелік професій та посад, робота на яких дає право на безкоштовне лікувально-профілактичне харчування, а також раціони і правила видачі цього харчування визначено в чинній Постанові.

Лікувально-профілактичне харчування видається у вигляді гарячих сніданків перед початком роботи. В окремих випадках допускається за погодженням з медико-санітарною частиною підприємства, а за її відсутності – з місцевою санітарно-епідеміологічною станцією видача цих сніданків в обідню перерву. Працівникам, які отримують безкоштовно лікувально-профілактичне харчування у зв'язку з особливо шкідливими умовами праці, молоко не видається.

Працівники гарячих цехів і виробничих ділянок забезпечуються безкоштовно газованою солоною водою. Цехи і виробничі ділянки, на які поширюється це правило, визначаються органами санітарного нагляду за погодженням з власником або уповноваженим ним органом.

На вантажно-розвантажувальних роботах встановлено граничні норми підймання, перенесення і пересування важких предметів.

Забороняється перенесення одним вантажником вантажів понад 80 кг. Якщо вага вантажу (кожного місця окремо) перевищує 50 кг, то підйом і зняття вантажу зі спини вантажника повинні проводитися за допомогою інших працівників, а перенесення такого вантажу допускається на відстань не більше 60 м.

Працівникам, що працюють в холодну пору року на відкритому повітрі або в закритих неопалюваних приміщеннях, вантажникам та деяким іншим категоріям працівників у випадках, передбачених законодавством, надаються спеціальні перерви для обігрівання і відпочинку, які включаються в робочий час. Власник або уповноважений ним орган зобов'язаний обладнувати приміщення для обігрівання і відпочинку працівників.

Питання про кількість і тривалості перерв і про структуру місць обігрівання вирішуються власником або уповноваженим ним органом і виборним профспілковим органом підприємства.

Тривалість і розподіл перерв для відпочинку на навантажувально-розвантажувальних роботах встановлюються правилами внутрішнього трудового розпорядку.

Для працівників, зайнятих на роботах з шкідливими умовами праці, встановлюється скорочена тривалість робочого часу – не більше 36 годин на тиждень. Перелік виробництв, цехів, професій і посад з шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого часу, затверджується в порядку, встановленому законодавством.

За роботу зі шкідливими і важкими умовами праці працівникам надається щорічна додаткова відпустка тривалістю до 35 календарних днів за Списком виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічну додаткову відпустку за роботу із шкідливими і важкими умовами праці.

Додаткові компенсації і пільги з урахуванням специфіки умов праці на конкретному підприємстві можуть визначатися колективним договором або угодою.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України [Електрон. ресурс] : офіц. текст : [прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. зі змінами, внесеними Законом України від 8 груд. 2004 р. : станом на 1 січ. 2006 р.]. – Електрон. текст. дані. – Київ : М-во юстиції України, 2006. – 124 с. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K?an=1>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

2. Про охорону праці [Електрон. ресурс] : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII // Відомості ВРУ. – 1992. – № 49. – С. 668. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=61107, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

3. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності [Електрон. ресурс] : Закон України № 877-V від 05.04.2007. (Редакція від 15.11.2024). – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

4. Про промислову безпеку [Електрон. ресурс] : Проект Закону України від 24.06.2009 № 1547-VI. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1547-VI#Text>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

5. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці [Електрон. ресурс] : Постанова кабінету міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 96. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

6. Порядок накладення штрафів та застосування попередження Державною службою України з питань праці [Електрон. ресурс] : Проект постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2023 р. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://dsp.gov.ua/povidomlennia-pro-opryliudnennia-proektu-postanovy-kabinetu-ministriv-ukrainy-pro-zatverdzhennia-poriadku-nakladennia-shtrafiv-ta-zastosuvannia-poperedzhennia-derzhavnoiu-sluzhboiu-ukrainy-z-rytan-pra/>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

7. Цивільний кодекс України [Електрон. ресурс] : Закон України № 435-IV від 16.01.2003 (Редакція від 10.01.2025). – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

8. Про прокуратуру [Електрон. ресурс] : Закон України № 1697-VII, від 14.10.2014 (Редакція від 18.12.2024). – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/T141697?an=1>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

9. Про затвердження Порядку здійснення державного нагляду за дотриманням вимог ядерної та радіаційної безпеки [Електрон. ресурс] : Постанова кабінету міністрів України від 13 листопада 2013 р. № 824. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2013-%D0%BF#Text>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

10. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності [Електрон. ресурс] : Закон України № 1045-XIV від 15.09.1999 (Редакція від 24.12.2023). – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text%20Text>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

11. Про затвердження Типового положення про комісію з питань охорони праці підприємства [Електрон. ресурс] : Наказ державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.03.2007 № 55. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0311-07#Text>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

12. Серіков Я. О. Основи охорони праці : навч. посіб. / Я. О. Серіков ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 227 с.

13. Серіков Я. О. Основи електробезпеки : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Я. О. Серіков. – Харків : СМІТ, 2011. – 285 с.

14. НПАОП 0.00-4.12.05. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (зі змінами) [Електрон. ресурс]. – Чинний від 2005–26–01. – Електрон. текст. дані. – Київ : Держспоживстандарт України, 2005. – 34 с. – Режим доступу: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=24622, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

15. НПАОП 0.00-4.21-04. Типове положення про службу охорони праці [Електрон. ресурс] : Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15.11.2004 № 255 / Редакція від 14.04.2017 р. від 2005–26–01. – Електрон. текст. дані. – Київ : Держспоживстандарт України, 2005. – 34 с. – Режим доступу: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=28567, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

16. НПАОП 0.00-7.11-12. Загальні вимоги стосовно забезпечення роботодавцями охорони праці працівників. [Електрон. ресурс]. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=58109, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

17. Про об'єкти підвищеної небезпеки [Електрон. ресурс] : Закон України № 2245-III від 18.01.2001 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 7. – С. 96. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>, вільний (дата звернення: 20.01.2025). – Назва з екрана.

18. ДСТУ-Н Б А.3.2-1:2007 Система стандартів безпеки праці. Настанова щодо визначення небезпечних і шкідливих факторів та захисту від їх впливу при виробництві будівельних матеріалів і виробів та їх використанні в процесі зведення та експлуатації об'єктів будівництва [Електрон. ресурс]. – Чинний від 2007–01–12. – Київ : Мінбуд України, 2007. – (Державний Стандарт України). – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=40230, вільний (дата звернення: 06.08.2024). – Назва з екрана.

19. Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні [Електрон. ресурс] : Наказ М-ва внутр. справ України від 30.12.2014 № 1417 : станом на 14 серп. 2024 р. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>, вільний (дата звернення: 06.08.2024). – Назва з екрана.

ДОДАТОК А

Запитання для перевірки й самоперевірки знань студентів

1. На основі положень яких головних законодавчих і нормативно-технічних документів проводиться наглядова діяльність?
2. Які особливості виконання робіт із проведення наглядової діяльності на підприємстві?
3. Які організаційні заходи виконують під час проведення робіт з наглядової діяльності у сфері цивільної безпеки?
4. Які основні системні положення викладені в правилах проведення наглядової діяльності з охорони праці?
5. Пояснити необхідність і причини проведення наглядової діяльності з охорони праці.
6. Особливості проведення наглядової діяльності з охорони праці в галузі енергетики.
7. У чому полягає підготовка під час проведення робіт з наглядової діяльності з охорони праці?
8. Навести основні причини, що обумовлюють необхідність проведення наглядової діяльності з охорони праці.
9. Мета та сутність наглядової діяльності з охорони праці.
10. Основні положення висновку про відповідність технологічного процесу, технічної документації нормативним актам з питань охорони праці?
11. Як проводяться дослідження під час проведення наглядової діяльності з охорони праці.
12. Які характеристики підлягають дослідженню під час проведення наглядової діяльності з охорони праці?
13. У чому полягає оцінка рішень з питань охорони праці під час проведення наглядової діяльності з охорони праці.
14. Хто має право проводити наглядову діяльність з охорони праці?
15. Що є метою проведення наглядової діяльності з охорони праці?
16. Що є основними завданнями наглядової діяльності з питань охорони праці?
17. Хто має право на проведення наглядової діяльності з питань охорони праці?
18. Які положення повинен містити висновок проведення наглядової діяльності з питань охорони праці?

19. Описати сутність, мету проведення наглядової діяльності з питань охорони праці.
20. Описати основні правила наглядової діяльності з питань охорони праці.
21. Які права мають представники органів наглядової діяльності?
22. У яких випадках проводять наглядову діяльність із питань охорони праці.
23. Описати основні правила проведення наглядової діяльності з питань охорони праці.
24. Який соціальний захист мають представники органів наглядової діяльності?
25. Хто є відповідальним за проведення наглядової діяльності з питань охорони праці?
26. Що є предметом наглядової діяльності з питань охорони праці?
27. Які встановлені строки проведення наглядової діяльності з питань охорони праці?
28. Повноваження експертів під час проведення наглядової діяльності з питань охорони праці.
29. У чому полягає оцінка умов праці під час проведення наглядової діяльності з питань охорони праці?
30. Які вимоги висуваються до інспекторів наглядової діяльності.
31. Описати основні правила проведення наглядової діяльності з питань охорони праці.
32. Які методи використовують під час проведення наглядової діяльності з охорони праці?
33. Якими правами наділені інспектори під час проведення наглядової діяльності з питань охорони праці?
34. Правила проведення наглядової діяльності з питань охорони праці.
35. Що є об'єктом наглядової діяльності з питань охорони праці.
36. Які права мають експерти під час проведення наглядової діяльності з питань охорони праці.
37. У чому полягає відмінність наглядової діяльності з охорони праці від атестації робочих місць?
38. Які обов'язки ставляться перед органами, що проводять наглядову діяльність з охорони праці?
39. Що є основою для проведення наглядової діяльності з охорони праці?

40. Які документи представляють експерту під час проведення наглядової діяльності з охорони праці?
41. Хто формує склад комісії для проведенні наглядової діяльності з охорони праці?
42. Дати приклад причин проведення наглядової діяльності з охорони праці.
43. Які підстави для проведення наглядової діяльності умов праці?
44. Які положення висвітлюють після проведення наглядової діяльності?
45. Які повноваження мають інспектори під час проведення наглядової діяльності з охорони праці?
46. Основні встановлені правила організації проведення наглядової діяльності.
47. Які існують види наглядової діяльності з охорони праці.
48. Вихідні дані для проведення наглядової діяльності з охорони праці.
49. Що є завданням наглядової діяльності з охорони праці?
50. Види наглядової діяльності з охорони праці.
51. Які органи можуть проводити наглядову діяльність з охорони праці?
52. Як формують склад комісії для проведення наглядової діяльності з охорони праці?
53. Завдання наглядової діяльності з охорони праці.
54. Хто має право проводити громадську наглядову діяльність з охорони праці?
55. Які основні питання вирішують під час проведення наглядової діяльності з охорони праці?
56. У чому полягає аналіз під час проведення наглядової діяльності з охорони праці?
57. Які основні положення викладають у акті наглядової діяльності з охорони праці?
58. Державне управління охороною праці.
59. Які функції покладено на представників підприємства, на якому проводять наглядову діяльність з охорони праці?
60. За дотриманням яких положень проводять наглядову діяльність представники державних органів?
61. Що є підставами для проведення державної наглядової діяльності з охорони праці?
62. Які завдання ставляться перед державною наглядовою діяльністю з охорони праці?

63. Який встановлений строк ліквідації порушень з охорони праці, що виявлені під час проведення наглядової діяльності ?
64. Які встановлені правила проведення досліджень під час проведення державної наглядової діяльності з охорони праці?
65. Які встановлені правила щодо представлення документів і матеріалів під час проведення наглядової діяльності?
66. Хто має право формувати склад комісії для проведення державної наглядової діяльності з охорони праці?
67. Хто має право проводити державну наглядову діяльність з охорони праці в електричних установках?
68. Які завдання ставляться під час проведення державної наглядової діяльності з охорони праці в електричних установках?
69. Які дії адміністрації підприємства у разі його незгоди з висновками наглядової діяльності?
70. Які завдання вирішуються державною наглядовою діяльністю з охорони праці?
71. Який порядок дій адміністрації підприємства для проведення державного нагляду з охорони праці?
72. З якою метою проводиться державна наглядова діяльність з охорони праці?
73. Які основні характеристики визначають під час проведення державної наглядової діяльності з охорони праці в електричних установках?
74. Які вимоги ставляться до персоналу підприємства, який задіяний до проведення державної наглядової діяльності з охорони праці в електричних установках?
75. Які встановлені обов'язки для інспекторів і органів, що проводять державну наглядову діяльність з охорони праці?
76. Які встановлені функції для органів, що проводять державну наглядову діяльність?
77. Яка структура органів, що проводять державну наглядову діяльність?
78. Які стягнення можуть накладати представники органів, що проводять державну наглядову діяльність?
79. Якими правами наділені представники державного пожежного нагляду?
80. Які документи складаються після завершення державного нагляду з охорони праці?

81. Які встановлені розміри штрафів за виявлені порушення під час проведення державної наглядової діяльності.
82. З яких міркувань впроваджений державний нагляд з охорони праці?
83. Які встановлені функції для Держспоживнагляд при проведенні наглядової діяльності?
84. Який встановлено строк розгляду скарг на результати проведеного державного нагляду з охорони праці?
85. Яка мета проведення наглядової діяльності Держспоживнаглядом?
86. Які документи обов'язково надаються заявником для проведення державної наглядової діяльності Держспоживнаглядом?
87. У яких випадках заявник може звернутися до відповідних органів зі скаргою на проведену наглядову діяльність з охорони праці?
88. Хто проводить вищий нагляд за охороною праці на підприємствах?
89. Які положення повинна містити скарга на проведений державний нагляд з охорони праці?
90. У яких випадках може бути відмовлено в розгляді скарги на результати проведеного державного нагляду з охорони праці?

Електронне навчальне видання

СЕРІКОВ Яків Олександрович

НАГЛЯДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної і заочної форм навчання зі спеціальності 263 – Цивільна безпека, освітні програми «Охорона праці», «Аудит та консалтингова діяльність в охороні праці»)

Відповідальний за випуск *Ю. С. Левашова*

Редактор *О. В. Михаленко*

Комп'ютерне верстання *Я. О. Серіков*

План 2023, поз. 67Л

Підп. до друку 11.02.2025. Формат 60 × 84/16.

Ум. друк. арк. 2,7.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Чорноглазівська (Маршала Бажанова), 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.